

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Катя Дионисиева,
преподавател в ЮЗУ “Н. Рилски”-ФОЗЗГС, Благоевград
на **дисертационен труд** за присъждане на образователна и научна
степен „**доктор**“ в област на висшето образование
7. Здравеопазване и спорт,
професионално направление *7.4. Обществено здраве*

на тема:

**“Влияние на възпаленията на средното ухо, прекарани в ранна детска възраст,
върху развитието на комуникативните умения”**

разработен от **Анна Тодорова Андреева** – редовен докторант в докторска
програма по *Логопедия* на ЮЗУ “Неофит Рилски”

Основание: Настоящото становище е изготвено в изпълнение на Заповед
3351/19.12.2017 г. на Ректора на ЮЗУ “Неофит Рилски” за утвърждаване
състава на научно жури за присъждане на образователна и научна степен
„доктор” по професионално направление *7.4. Обществено здраве*

Представени материали:

- ✘ *Дисертационен труд*, разработен в обем от 130 печатни страници, от които 117 страници текст и 10 приложения. Дизайнът на разработката е със следната структура: увод; пет глави - литературен обзор, мениджмънт на експерименталното изследване, анализ на получените резултати и дискусии, изводи, заключение. Отделно са представени приносите, използваната литература и приложенията. Цитираните литературни източници са общо 120, като от тях 16 са на кирилица, 90 на латиница и 2 - интернет източници. Приложенията изчерпателно онагледяват използвания от автора инструментариум.
- ✘ *Автореферат* на дисертация за образователна и научна степен “доктор” с обем от 49 стр.
- ✘ *Списък с публикации* на докторанта по темата на дисертационния труд и извън него – 14 статии, от които 4 самостоятелни; една публикация в реферирано списание; две – в чужди издания и др.
- ✘ *Списък с участия* на докторанта в научни форуми и проекти – включва 13 национални и 2 международни форума и участие в 11 научни проекта, от които 6 международни.

Актуалност на разработката:

За зрелостта на едно общество се съди по качеството на грижите, полагани за децата. Законодателната рамка и дейностите за подобряване на детското здравеопазване и повишаване качеството на живот на децата у нас се моделират и непрекъснато усъвършенстват в съответствие с европейските стандарти и препоръките на авторитетни международни организации и

институции. В този контекст разглеждаме и проблема за своевременна диагностика, адекватна терапия в детска възраст и оценка на здравните и социални фактори, определящи развитието на всяко дете.

Грижата за децата, прекарвали в ранна възраст възпаления на средното ухо, включва освен своевременните диагностика и терапия на заболяването, така също превенция на отклоненията в езиковото развитие и формирането на комуникативни умения за устойчиво вграждане в социалната среда. В този аспект темата на разглеждания дисертационен труд е първа по рода си у нас и изключително актуална от позициите на логопедичната теория и практика.

Съдържателна характеристика:

Уводът на дисертацията въвежда в темата на конкретното научно изследване и насочва вниманието към потребностите от задълбочено приоритетно изучаване на проблема от гледна точка на логопедията.

Глава първа се състои от три раздела и включва преглед на литературни източници по проблема за същността на заболяването на средното ухо (otitis media, OM) и неговото влияние върху формиращите се комуникативни умения и езикови компетенции при деца с регистрирани възпаления на средното ухо в ранното детство. В допълнение докторантката изучава и отношението на специалистите и семейството към проблема. Направено е обстойно проучване на публикации и са анализирани и класифицирани резултати преди всичко на чужди изследователи, тъй като у нас този проблем е разгледан основно в медицински аспект.

В *първия раздел* е представено заболяването и влиянието му върху соматичния и социалния статус на детето. Описани, систематизирани и онагледени са най-значимите рискови фактори за появата на среден отит в ранното детство и връзката му с развитието на комуникативните умения.

Във *втория раздел* докторантката представя OM от гледна точка на ICF модела и неговото допълнено издание за деца и младежи до 18г., което понастоящем е общоприет инструмент за оценка на функционирането, уврежданията и здравето на децата и подрастващите. Специално внимание е обърнато на кодовете и описанието на нарушените структури и функции при OM, дейностите и факторите на средата, като представянето им е много добре онагледено (стр. 28-29, табл.4 и 5). Следва представяне на тестове и методики за диагностика на деца с OM по ICF-CY, сред които и утвърдени у нас диагностични методи за речта и езика.

Третият раздел на литературния обзор включва информация относно характера на слуховото възприятие за речеви и неречеви стимули, изцяло в сферата на теорията и практиката на логопедията. Описано е влиянието на слуховите нарушения върху развитието на речта и езика. Представен е доказателствен материал от публикувани изследвания за нетипичното развитие на слуховото възприятие след прекарани възпаления на средното ухо. Описано е влиянието, което слуховият дефицит оказва на цялостното езиково и речево

развитие на детето и евентуалните отклонения при формирането на четивни умения, наблюдавани при ограмотяването.

В края на литературния избор са направени изводи, подчертаващи доминиращото сред изследователите мнение, че слуховият дефицит в следствие на многократни възпаления на средното ухо в ранното детство са сериозна предпоставка за появата на езикови комуникативни нарушения.

Втора глава на дисертационния труд включва структурирано и визуализирано представяне на методологията, дизайна и мениджмънта на експерименталното изследване. Добре формулирани са целите и задачите на изследването. Издигнати са шест работни хипотези, като за всяка е предложена алтернативна хипотеза. Кратко и ясно са формулирани обектът и предметът на научното изследване. Следва описание на контингента за изследването, който включва няколко групи, а именно - родители на деца от предучилищна възраст; специалисти – лекари, логопеди, учители от детски градини; експериментална група – деца с регистрирани възпаления на средното ухо в ранна възраст и контролна група – деца без данни за ОМ в ранното детство. Информацията е представена подробно и добре онагледена (стр.46-48). По-нататък са описани точно подобрите методи на изследването, които включват анкета с родители и специалисти и авторски скрининг тест. При разработката на теста са заимствани идеи от утвърдени методики за диагностика на деца със слухови нарушения (FAST 4 (Frequency-specific Animal Sound Test), ASA (Auditory Skills Assessment) на Geffner и Goldman, The Galker Test – тест за възприемане на реч на шумов фон и др. Добре описана е и специализираната апаратура, използвана от докторант Андреева за създаването на скрининг теста. Кратко са представени методите за статистическа обработка на данните от научното изследване, които включват Kolmogorov-Smirnov Test, Mann-Whitney Test, Crosstabs, Wilcoxon и методи на описателната статистика.

В раздела “Мениджмънт на научното изследване” дизайнът на изследването е представен нагледно, детайлно са описани анкетите за родители и специалисти – структура, предназначение, докато анкетните карти са дадени в приложение. Подробно е представена работата по авторския скрининг тест – избор на акустични стимули, подбор на лингвистичен материал, процедура за прилагане. Докторантката обосновава всеки избор и използва много добро онагледяване.

Трета глава, озаглавена “Анализ на получените резултати и дискусии”, включва последователно представяне на резултатите от научното изследване и анализи, с които да се проверят издигнатите хипотези. В много случаи получените данни са сравнявани с публикувани такива от различни изследователи на проблема (стр. 65; 71; 74; 75; 90)

Анализът включва количествени и качествени параметри. Данните от използваните методики са анализирани и подложени на дискусия поотделно. Резултатите от скрининг теста са обработени и анализирани в съответствие с няколко водещи фактора: шумов фон, честота на звуковия стимул, възраст на

изследваните деца, дължина на думата и регистрирана честота на епизодите на ОМ. Статистическите методи са използвани много добре за сравняване, търсене и откриване на зависимости. Правят впечатление коректното използване на данните, сравнителният анализ и дискусиите, с които се доказват издигнатите хипотези - една нулева(2) и пет алтернативни. Особено внимание заслужава изключително богатото онагледяване (20 таблици и 60 фигури за целия текст).

В **четвърта глава** са представени изводите, произтичащи от анализа на данните от научното изследване, последвани от кратка обосновка на доказаните хипотези.

Пета глава включва единствено заключението на дисертационния труд. Докторант А. Андреева прави цялостна оценка на резултатите от изследователската си работа, с която потвърждава възможността от поява на комуникативни нарушения при деца с персистиращи епизоди на ОМ в ранна възраст поради открити дефицити в слуховата перцепция. Последните две глави могат да се обединят в една, тъй като са изцяло насочени към обобщаване на резултатите .

Посочените от докторанта **приноси** от научното изследване са реални и резултат от продължителна, многостранна и задълбочена изследователска работа.

Авторефератът отговаря на изискванията и напълно представя съдържанието на дисертационния труд .

Въпроси по дисертационния труд:

Оценявам високо научната работа на докторантката, нейната публикационна активност и участие в научни форуми и проекти. Намирам за значими резултатите от дисертационния труд и приносите на докторант А. Андреева за популяризиране на дейностите по откриване, диагностика, терапия и превенция на комуникативни нарушения, провокирани от ОМ, и имам следните въпроси:

1. Приложим ли е ICF – CY моделът по отношение на комуникативни нарушения вследствие на ОМ в логопедичната практика у нас?
2. Как смятате да популяризирате резултатите от изследването, за да мотивирате специалистите за съдействие и екипна работа?

Заключение:

В заключение категорично смятам, че дисертационният труд на Анна Андреева заслужава **положителна оценка**. Ето защо си позволявам да предложа на членовете на уважаемото Научно жури **да гласуват присъждане** на научна степен „**доктор**” на Анна Андреева в професионално направление 7.4. Обществено здраве (Логопедия).

15.01.2018 г.
гр. София

Изготвил становището:

(доц. д-р Катя Дионисиева)